

JAARBOEK

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt”

TE

AMSTERDAM

VI. 1919.

AMSTERDAM

JOHANNES MÜLLER

1919.

De stempelsnijder J. POPKES.

Omtrent den stempelsnijder J. POPKES was tot dusver zoo goed als niets bekend. Waar hij vandaan kwam, waar hij werkte en leefde, wist men niet.

Alleen weet men, dat hij de stempels gemaakt heeft voor een penning bij het vijftigjarig huwelijk van CORNELIS VAN AERSSEN VAN HOOGERHEYDE en diens vrouw MARIA PAUW.

Uit den penning echter blijkt, dat men niet met den eersten den besten stempelsnijder te doen heeft en tevens doet de staat, welken de heer VAN AERSSEN voerde, vermoeden, dat hij de uitvoering van den penning slechts aan de handen van een meester zou toevertrouwen.

Terwijl de nasporingen naar POPKES wegens zijn naam zich meer tot het noorden van ons land beperkt hadden, vond ik toevallig bij het inventariseeren van de stukken nagelaten door Mr. WILLEM FREDERIK ERNST baron VAN AERSSEN BEYEREN VAN VOSHOL, oud-president der arrondissements rechtbank te Zwolle, overleden aldaar 15 Nov. 1914, het contract gesloten tusschen CORNELIS VAN AERSSEN heer van VOSHOL, zoon van CORNELIS VAN HOOGERHEYDE en POPKES.

Het vinden van dit contract, opgemaakt in Den Haag, gaf aanleiding om hier een onderzoek in te stellen, en

ik had het geluk om op het Gemeente-archief verscheidene bijzonderheden omtrent POPKES te vinden.

Waar POPKES in 1676 of 1677 geboren werd, is nog onbekend, doch hij huwde als jongman van Amsterdam den 26 April 1699 in de Hoogduitsche kerk te 's-Gravenhage pro Deo met ANNA CATHARINA VAN DER PADE 1).

Uit de doopboeken van de Augsburgsche Confessie, op het Gemeente-archief aanwezig, blijkt dat de volgende kinderen uit dit huwelijk geboren, gedoopt zijn:

1700. Juli 7. DIRK POPKES, gedoopt in huis.

1702. Juni 22. COENRAAT POPKES, gedoopt in huis.

1703. November 28. JOHANNES POPKES.

1704. December 17. MARIA POPKES.

1707. Januari 22. JOHANNA POPKES, gedoopt door Ds.

J. SPITZIUS.

1709. September 15. JOHANNES POPKES.

1710. October 3. JACOBUS POPKES.

1715. Januari 30. JOHANNES POPKES, gedoopt in huis door Ds. MEUSDEN.

1717. Februari 14. JACOBA HENDRINA POPKES, gedoopt in huis door Ds. GAREL.

POPKES had, zooals wij uit dit lijstje zien, geen succes met de zoons, die naar hem genoemd werden, daar ten derdenmale het in 1715 geboren kind den naam van JOHANNES ontving.

Over het gezin POPKES vernemen wij in langen tijd niets, totdat in 1722 in de Transportboeken er iets over vermeld wordt.

---

1) Trouwboeken Hoogduitsch Geref. Kerk. 1699 April 26 (pro deo) JOHAN POPKES j. m. v. Amsterdam met ANNA CATHARINA VAN DER BADE (sic) j. d. geb. alhier, beide w. alhier.

Op 25 November 1722 (n°. 185, p. 647), transporteren HENDRIK VAN NIEUBURGH geh. met DEBORA VAN DEN BAKKER en nog procuratie hebbende van JOHANNES POPKENS geh. met ANNA CATHARINA VAN DER PADE en verdere familieleden van VAN DER PADE aan JOHAN MELGERS een huis en erf aan de W. zijde van de Pastoorswarande op den hoek van de Snoekstraat, waarvan de koopprijs 900 gld. bedraagt.

In 1726 leest men in de Gildenboeken dat JOHANNES POPKIS zwaardveger, tot hoofdman van het zwaardvegersgilde over 1727 gekozen werd.

In 1728 krijgt POPKES, zooals wij uit het contract zullen zien, de opdracht om de stempels voor den penning VAN AERSSSEN-PAUW te maken.

POPKES verschijnt hierop weer ten tooneele in 1740, wonende op de Plaats, als hij met ISAAC STIFFERY, mr. timmerman, optreedt als executeurs in den boedel van ARNOLDUS CROENEN.

Den 11^{den} Juli 1740 toch werd op een request van JOHANNES POPKES mr. swaartveger en ISAAC STIFFERY, mr. timmerman, executeurs in den boedel en voogden over de minderjarige kinderen van ARNOLDUS CROENEN ¹⁾; mr. coperslager-geelgieter, weduwnaar van JOHANNA MARIA VAN LEEUWEN, gunstig beschikt, dat zoolang de

---

¹⁾ Testament van ARNOLDUS CROENEN, mr. coperslager geelgieter van 4 Juni 1740 voor Notaris EDUARD VAN VELSEN.

ARNOLDUS CROENEN, weduwnaar van JOHANNA MARIA VAN LEEUWEN, die een testament hebben gemaakt voor Notaris ED. VAN VELSEN 1738 Juni 17, stelt tot executeurs en voogden:

JOHANNES POPKES, mr. swaartveger, wonende op de Plaats alhier, ISAAC STEFFERIE, mr. timmerman, wonende Nieuwe Molstraat.

De voogden moeten o.a. zorg dragen, dat het huis in het Hamerslag alhier niet zal worden verkogt.

boedel nog niet verkocht kon worden, de zaak voortgezet mocht worden door de oudste dochter JOHANNA CROENEN, terwijl eene beschikking van 29 Augustus 1740 viel op een request van de beide executeurs, dat alle koopmanschappen, winkelwaren en gereedschappen behoorende tot de koperslagerswinkel, nagelaten door ARNOLDUS CROENEN, volgens taxatie van JERONIMUS CRAMER en JOHANNES MOULLYN, beide koperslagers alhier, overgegeven moesten worden aan JOHANNA CROENEN.

Uit andere stukken 1) ontdekte ik, dat twee dochters van dezen ARNOLD CROENEN huwden met twee zoons van onzen POPKES en wel bovengenoemde JOHANNA CROENEN, niet lang na den dood haars vaders met DIRK POPKES, mr. koperslager, terwijl DINA JACOBA CROENEN omstreeks 1755 met JOHANNES POPKES in den echt trad.

Uit het bovenstaande zien wij, dat DIRK ook de voetstappen zijns vaders drukte, terwijl JOHANNES jr. eveneens als zwaardveger vermeld wordt. Omtrent de dochters bleek mij uit verschillende andere akten, dat MARIA POPRES gehuwd moet zijn geweest met een zekeren JACOBUS TACHMAN 2), terwijl JOHANNA overleden

---

1) Request van JOHANNES POPKES Sen., mr. swaartveger en ISAAC STIFFERY, mr. timmerman, als executeurs van het testament (zie voren) van ARNOLDUS CROENEN en voogden of gewezen voogden over:

JOHANNA CROENEN geh. met DIRK POPKES; MARIA CATHARINA CROENEN geh. in 1750 met HENDRIK WEMELING te Leiden, DINA JACOBA verleden jaar ($\pm$ 1755) geh. met JOHANNES POPKES jr. en JOHANNES CROENEN nu 31 jaar oud, maar innocent, om in plaats van supplianten tot voogden over voorm. JOHANNES CROENEN aan te stellen zijn drie zwagers. — Beschikking. — toegestaan — 23 Juni 1756.

2) Collaterale Aangel. 1783 fol. 321. 22 Juli:

MARIA POPRES weduwe JACOB TACHMAN, procuratiestelling voor Notaris FRANS JOH. BOSBOOM. (Dit is waarschijnlijk wegens de nalatenschap van hare zuster JOHANNA.) Zie volgende noot.

10 Juli 1783 weduwe was van ADRIANUS COLANDER, mr. glazemaker 1).

Over de kinderen COENRAAT en JACOBA HENDRINA vond ik niets, zoodat als waarschijnlijk aangenomen mag worden, dat zij op jeugdigen leeftijd overleden.

Om POPKES' zoon JACOBUS, geboren in 1710, daarentegen is veel te doen geweest. Deze toch was innocent, waarom zijn vader de noodige maatregelen nam om in zijn onderhoud te voorzien. Dit was te meer noodig, omdat POPKES lang niet «in bonis» was; ténminste bij zijn overlijden werd hij naar de 4de klasse begraven.

Terwille van dien zoon dient POPKES in 1745 een request in, om zijn zoon JACOBUS POPKES in het Proveniers- of Beterhuis te Gouda te mogen confineren, hetgeen hem bij eene beschikking van 1 November van dat jaar toegestaan werd.

En om zeker te zijn, dat er voor zijn idioot kind zorg gedragen zal worden, maakt hij den 1sten Augustus 1746 zijn testament voor notaris EDUARD VAN VELZEN, waarbij «de testateur verklaard benede de 4000 gl. «begoed te zijn, zijnde hierin geen fidei commies en «ten behoeve van zijn innocente zoon JACOBUS POPKES «te hebben gekogt zijn cost tot Gouda en daartoe «besteet een capitaal van vijffthien honderd en dertig «Gls 40 groten 't stuk en betaald aan de Heere Regenten «van het proveniershuys te Gouda, en daarenboven nog «vele en alderhande onkosten ten behoeve van zijn «testateurs voorn. zoon, benevens een obligatie, die «nog gekogt moet worden van 1000 gl. voor slijtagie

---

1) Collaterale Aangel. 1783 folio 315. 324.

Memorie van de goederen, nagelaten door JOHANNA POPKES, weduwe ADRIANUS COLANDER, overleden te 's-Gravenhage 10 Juli 1783.

«van linden en wolle; nogh maakt en bespreekt hij «Testateur aan zijn voorn. zoon alle zijn Testateurs «nate latene hemden en 't ongemaakte linden, waarvan «tot zyn gebruyk hemden konnen gemaakt werden, «onder conditien dat de voorz. aan te kopene obligatie «na overlijden van JACOBUS POPKES weder zal komen «op de andere kinderen;

«benoemt tot zijne erfgenamen zijne andere kinderen: «DIRK, MARIA, JOHANNA en JOHANNIS POPKES en tot «executeurs en voogden zoo noodig (wegens JACOBUS) «DIRK POPKES en ADRIAAN COLANDER en tot toezienden «executeur en voogd JACOB TACHMAN».

Of JACOBUS POPKES voordeel gehad heeft van dit testament, is mij niet bekend, daar zijn vader nog jaren lang in leven bleef.

Naar aanleiding van dit testament en ook reeds uit het Request van 1745, maak ik op, dat POPKES' vrouw reeds vóór 1745 overleden moet zijn, daar er met geen woord over haar gesproken wordt.

POPKES zelf overleed eerst op 86-jarigen leeftijd in 1763. Uit de kosten op de Imposten blijkt: «dat op «9 November 1763 JOHANNES POPKES overleden is aan «verval van krachten en in een huurgraf in de Klooster-«kerk begraven zal worden, terwijl het eene begrafenis «4^e klasse zal zijn». De kosten op de Imposten bedragen *f* 3:0:0: *f* 04:0. Verder vond ik dat op den 10 November 1763 begraven werd bij dag in den kelder onder het choor JOHANNES POPKES. «Komt voor de huur van het graf van het regt van de kerk en twee poos luyen *f* 18. — » — ».

Tot dusver mocht het mij niet gelukken om meer omtrent POPKES te vinden. Alleen bleek, dat zijne

kinderen vermoedelijk in beteren doen waren, want DIRK POPKES koopt 14 April 1766 een huis en erf aan de Noordzijde Langegracht voor 1400 gld. en 70 rantsoenpenningen, terwijl JOHANNA COLANDER-POPRES. huizen nalaat in de Nobelstraat en daar in de buurt.

Doch nu eenige bijzonderheden over den penning.

De personen, ter eere van wie hij geslagen werd, waren CORNELIS VAN AERSSSEN, heer van HOOGERHEIDE, HALF OSSENDRECHT, METEREN en TRIANGEL, ontvanger generaal van Holland en West-Friesland, geboren te Delft 16 December 1646, overleden te 's-Gravenhage 8 September 1728 ¹⁾.

In 1678, den 13^{den} November huwde hij MARIA PAUW ²⁾, geboren te Delft den 8sten Maart 1653 en overleden te 's-Gravenhage 15 November 1733.

De penning nu moest dienen bij de viering van hun gouden bruiloft, welke dus 13 November 1728 zou moeten plaats hebben.

Doch de goden hadden anders beschikt en in September 1728 overleed de aanstaande gouden bruidegom. De stempels voor den penning waren echter gereed en de opdracht tot het vervaardigen ervan gegeven aan JOHANNES POPKES.

De zoon van bovengenoemde echtelieden CORNELIS VAN AERSSSEN, heer van VOSHOL had nl. een contract met POPKES aangegaan over het snijden der stempels ³⁾.

---

¹⁾ Zijne ouders waren JOHAN BAPTISTA VAN AERSSSEN en MARIA HACK.

²⁾ Hare ouders waren mr. MAERTEN PAUW en ELISABETH VAN DER MEER.

³⁾ Inventaris van het Archief van de familie VAN AERSSSEN, n°. 170, in bruikleen op het Algemeen Rijksarchief.

Het contract moge hier volgen:

Conditien waerop den Heer VAN VOSHOL heeft besteeft aen JOHANNES POPKES het snyden van een stempel tot een gulde Bruyloffspenningh van den Heer en Vrouw van HOGERHEYDE.

De stempel sal moeten gesneden en gemaekt worden volgens het model daarvan overgelevert, en die te maecken op het alderuytvoérgste soo omtrent de twee portraiten, de wapens, de kroon met de twee tenanten.

De letters wel en behoorlijk verdeelt en wel suyver uytgewerkt.

Waertoe hij tot synen kosten het yser en de ringen tot de stempels sal moeten nemen, en het bersten off breeken van deselve int harden off schroeven voor sijn reekeningh moeten houden.

Sal alle de medailles soo van gout als silver, ten getale van 25 goude en 30 silvere, wel en behoorlijk moeten formeren, mitsgaders het gieten en schroeven van deselve tot synen laste nemen en die maken van het beste ducate gout en fijn silver, hetgeen aen hem in het geheel off bij partijen in avance aenstonts sal betaelt off geleverd werden.

Hij sal de medailles moeten klaar hebben en leveren voor den eersten November deses jaers 1728.

Hij moet beloven en sich verbinden om voor die tijt gedaen te hebben sonder eenigh excus te maeken van het breecken der stempels off hoedanigh het soude mogen zyn.

Waervoor bij 't affleveren der laeste penningen genieten sal de somma van seven hondert guldens eens. gelt, behalve de kosten van 't gieten.

Gedaan in 'sHage den 4 Juni 1728.

C. VAN AERSSSEN.

JOH. POPKES.

bekenne hier van voldaan te zijn den

3 Decemb^r 1729.

J. POPKES.

Door het overlijden van den Heer VAN HOOGERHEIDE had de penning geen doel meer. Toch werden er in de 18de eeuw afslagen van vervaardigd, want op het Koninklijk Penningkabinet bevindt zich een afslag uit dien tijd in tin. (Aanwinsten 1859). In het penningkabinet van TEYLER's stichting te Haarlem is een origineele afslag in zilver.

De stempels bleven in de familie, totdat de overleden baron VAN AERSSSEN BEIJEREN VAN VOSHOL er eenige jaren geleden afslagen van liet maken, twee in goud en zes in zilver, waarbij de stempels braken.

Een dezer 20ste eeuwsche afslagen in zilver werd door den tegenwoordigen eigenaar den heer ALBRECHT VAN AERSSSEN BEIJEREN ten geschenke gegeven aan het gemeentemuseum van 's-Gravenhage.

Van die schenking wordt gewag gemaakt in het *Jaarverslag van de Commissie van het beheer over het Gemeentemuseum te 's-Gravenhage over 1914* (pag. 8), waarin ten onrechte deze afslagen als de eerste en eenigste worden vermeld.

Wanneer wij nu den penning beschouwen, dan lezen wij op de voorzijde als omschrift:

⊗ H^R. CORNELIS VAN AERSSSEN EN V^W MARIA PAUW H^R.

EN V^w VAN HOGERHEYDE, en in het veld de naar rechts gewende, naast elkaar geplaatste borstbeelden der echtelieden, de man in harnas met allongebruik en de vrouw met groot parelsnoer. Daaronder I. POPKES. F. Op de keerzijde leest men onder het alliantiewapen van VAN AERSSEN en PAUW het volgende versje:

MYN OVERGROOTVA'ER
 HEER VAN SPYK
 LEEFDE IN DEN EGHT
 RUYM VYFTIG IAAREN.
 T BEHAAGDE OOK GOD
 ONS GUNSTELYK
 TOT OP HET GULDEN
 FEEST TE SPAAREN.
 DEN 13 NOVEM.
 1728.

en het omschrift: ⊕ TER GEDAGTENIS VAN ONS L IAARIGE TROUW OUT LXXXI EN LXXV IAAREN.

Afgebeeld in den *Catalogue du Cabinet Numismatique de la Fondation TEYLER à Harlem*. Deuxième édition pl. XV. 3.

Het exemplaar uit TEYLER's penningkabinet, het eenige origineele exemplaar in zilver dat tot heden bekend is, werd aangekocht uit de bekende verzameling van Mr. C. A. VAN SYPESTEYN in 1745 te Haarlem verkocht.

De op den penning genoemde overgrootvader van den heer VAN HOOGERHEIDE is de bekende CORNELIS VAN AERSSEN, griffier der Staten-Generaal. In Mei 1545 te Antwerpen geboren, werd hij in 1574 secretaris en in 1582 pensionaris der stad Brussel, totdat hij kort daarop naar de noordelijke Nederlanden trok, waar hij in 1584

tot griffier der Staten-Generaal benoemd werd. Dit ambt bekleedde hij tot 6 October 1623. Bij resolutie van de Staten-Generaal werd hij toen wegens zijn hoogen ouderdom ontheven van het griffierschap. Deze CORNELIS werd in 1611 heer van Spijk.

In 1567 huwde hij EMMERENTIANA DE REGNIERS, geboren in 1549. Beiden hebben dus hun gouden feest gevierd in 1617.

CORNELIS VAN AERSSEN overleed te 's-Gravenhage 22 Maart 1627 en zijne echtgenoot 30 Januari van dat zelfde jaar. Beiden werden in de Groote of St. Jacobskerk aldaar begraven.

Na deze uiteenzetting is het niet aan te nemen, dat JOHANNES POPKES geen andere stempels gemaakt zou hebben, dan die voor den penning VAN AERSSEN-PAUW.

Tot nu toe is het mij echter niet mogen gelukken hieromtrent iets meer te ontdekken.

Wellicht dat mettertijd de archieven of notariëele protocollen meer over POPKES en zijn werk aan het licht zullen brengen.

J. A. G. VERSPYCK MYNSSEN.

's-Gravenhage.